

Ял хуҗаләхё тата эпир

Хурт-хәмәр ёрчетнин малашләхё пур

Ял хуҗаләхенче кашни ёҗён хайне өвөрлөхё пур. Пёрлештерсе пәхсан, вёсем пурте сёршыв тёреклөхөшён, апатсимёс рынокөн тулғаләхөшён. Сак тятәмра хурт-хәмәр отраслө уйрәм вырән йышәнәт. Вёлле хурчөпе сүт сәнталәка юратакан сөс ёҗлемө пултарни те ку отраслөн хайне өвөрлөхё пирки калат. Иртно ёрнере районти пёрлешүллө хуҗаләхсөнчи тата килти хушма хуҗаләхсөнчө вёлле хурчө ёрчетекенсем пёлтөрхи ёҗсене пётёмлетниле пёрлех хурт-хәмәр епле хёл кашнине тата вайсәрланнә сөмьесене сәва кәлариччөн епле пәхмаллине тишкерчөс. Сак канашләва йёркелекенё хурт-хәмәр агентствин районти сүту-илүпе хатёрлев пункчөн зоотехник-хатёрлевси П. Семенова пулчө. Хурт-хәмәр отраслөнчө 16 сүл вай хуракан Полина Витальевна тәрәшнине канашләва утарсәсем йышлә пухәнни те, сак тёл пулҗава агентствән генеральнәй директорё Г. Максимов тата районти ял хуҗаләх пайён пусләхён сүмө А. Павлов хутшәнни те районта сак отраслө сине юлашки сүлсенче тулли тимлөх уйәрма пуслани пирки калассө.

Канашләва пынисем малтанах хурт-хәмәр отраслө пирки тата сак ёҗри сөнөлөхсем сөнчен кино пәхрөс. Ун хысҗән иртно сүлхи ёҗсене пётёмлетсе, лайах тата начар енсене паләртса тунә доклада итлөрөс. Ана хурт-хәмәр агентствин районти сүту-илүпе хатёрлев пункчөн зоотехник-хатёрлевси П. Семенова туса пачө. Пыл сахал илнө Суворов яч. хис., Е. Андреев яч. хис., «Сеятель» хуҗаләхсөнчи тата хурт-хәмәр сөмьисене чакарнә Е. Андреев яч. хис., Ильич яч. хис. хуҗаләхсөнчи утарсәсен пёршкел условисенчө сөмьө пусне 17-24 кг пыл илнө Ленин яч. хис., Мичурин яч. хис. хуҗаләхсөн утарсисенчөн төслөх илмелли пурах ёнтө.

Канашлуран сакә та паллә пулчө. Кәсәл иртно кёркунне хурт-хәмәра хёл қасма лайах хатёрленерөн вёлле хурчөсем сивө вәхәта тусёмлө чәтса ирттернө. Анчах сивө хёл күнөсем вёсем патөнчи апата сахалатнә. Савәнпа та паян утарсәсен төллөвө – вёллесене тата сөмьесене тёрөслөсө тухасси, ситмен апата кая юлмасәр парасси. Кунта кәнди хурса пани вырәнлә пулмалла. Саксем сөнчен пухәннисене нумай төслөхсөмө сирөплөтсө хурт-хәмәр агентствин генеральнәй директорё Г. Максимов каласа пачө.

РАЙОНТИ ПЁРЛӨШҮЛЛӨ ХУҗАЛӘХСӨНЧӨ ХУРТ-ХӘМӘР ЁРЧЕТСИПЕ ИРТНӨ СҮЛ ЕПЛЕ ЁСЛЕНИНЕ КӘТАРТНИ (кг)

Колонкәсенче: 1. Хуҗаләхсем. 2. Утарсәсем. 3. Пётёмпе пыл туса илнө. 4. Пёр сөмьө пусне пыл туса илнө.			
Ленин яч. хис.	Михайлова И. С.	909	16,5
Ленин яч. хис.	Иванов В. Л.	1275	17,0
«Сеятель»	Хораськин В. И.	320	8,0
Суворов яч. хис.	Кузеев Л. Ф.	90	4,5
Ильич яч. хис.	Николаев В. Н.	412	10,3
Мичурин яч. хис.	Яковлев В. И.	1440	24,0
Е. Андреев яч. хис.	Тодинова Е. В.	120	6,0
Чапаев яч. хис.	Игнатъев П. Т.	650	10,8
«Герой»	Михайлов В. Л.	796	9,8
«Передовик»	Вальцев О. С.	60	4,3
КФХ «Хлебников»	Хлебников В. Л.	1170	18,0
КФХ «Нина»	Ермаков И. И.	375	15,0
ООО «ВаСем»	Кондратьев В. С.	372	18,6
Чебоксарское ТПУ	Яковлев В. И.	322	21,4
Чебоксарский лесхоз	Николаев Л. Ф.	400	10,0
Пётёмпе		8711	13,5

Аслә Ҷентерү тунәранпа 65 сүл ситнө май

«Пирён Ҷентерү» проект старт илчө

Аслә Отечественнәй вәрса хутшәннисен йышө паянхи кунә 138 пин сынан ытла мар. Кашни кун тенө пекөх 50 героя яхән пурнәсран уйрәласа каят. Эпир вәхәта җентерө пултараймастпәр, сапах та эпир аса илөвө сыхласа хәварма тивөс.

«Пирён Ҷентерү» проект – сәмрәксене патриотла воспитани парассин сөнө технологийө, ку вәл сапәсу хирөнчө пулнисен историйөн чи анлә видеоархивө.

Программәпа килөшүллөн Аслә Отечественнәй вәрса участникөсен калама сүк пёлтөрөшлө аса илөвөсен архивне туса хума паләртнә. Ана пёрлехи Интернет-порталта йөркелөсө. Архив даннәйөсемле малашне истори төпчөвөсем ирттернө чухне, видеофайлсөмпе, фильмсөмпе роликсөм хатёрленө чухне уса күрөс. Пысәк пёлтөрөшлө самант вәл – Аслә Отечественнәй вәрса пирки дискуссисем ирттернө чухне нимөнле аргументсөм те сөнме пултарайманни. Вәл савән пекөх пирөн әрусене, вёсем ниҳәсан та Аслә Отечественнәй вәрса участникөсене кураймассө пулин те, сайта кеме тата видеосюжетсөне пәхма, сапла майпа патшаләхән историйөпе сывәхрах пулма май пәрө.

Волонтерсем пётём сёршывөпөх видеокамерәсөмпе ветерансөмпе тёл пулассө, вёсен аса илөвөсене сьрас илөсөсө. Пирён республикәри волонтерсем те сак ёҗрен айкынчө юлмассө. Паянхи кунә 10 ытла видеоролик үкернө. Апла пулсан Аслә Отечественнәй вәрса 10 участникө ытла Аслә Отечественнәй вәрса участникөсен аса илөвөсен видеоархивне көнө.

Проекта хутшәнәс төсен, ыйтусөм сине хуравлама тивөт. Вёсене сёршыври паллә историксөм хатёрленө. Анкета ыйтәвөсем Аслә Отечественнәй вәрса паллә тапхәрөсемпе сыхәннә.

Ветеран пирки проектән регионти координаторөнчө даннәйсем илнө хысҗән ветеран пирки видеофильм үкермелле пулат. Кайран вара ку фильма 41-45.ru сайт сине вырнаҗтармалла. Унта кёрсе пәхакан кирек кам та вәрса кирек хәш саманчө пирки те хайне интереслентерекен информация илме пултарат.

Сыхәнәс төсен сак телефонпа шәнкәравламалла: 8-908-305-74-74, Никита Олегович Иванов, «Пирён Ҷентерү» проектән Чәваш Республикнчи ертүси; Чәваш Республикнчи вёрентү министрствин сәмрәксөмө енөпе ёҗлекөн политикнчи управлений – (8352) 62-10-64.

Раҗсейри Федераллә миграци службин Чәваш Республикнчи Муркаш районён территории управлени пунктөнчө

Чикё урлә сүреме сүл усә

Пурнәсри ушәнүсем паян Раҗсей сьиннисене ют сёршывсене тухса сүреме те сүл усрөс. Юлашки 10 – 15 сүлта пурнәс та, сьинсемпө сёршывсөм хушшинчи хутшәнүсем те төпрөн ушәнәнәран, сакүнсөм те пёр вырәнәтә юлмарөс. Сакә Раҗсей Федерацияён граждәнөсем ют сёршывсене тухсаса тата ют сёршыв граждәнәнөсем пирөн сёршыва кёрөсси сөнчө те усәнах паләрат. Сакүнсөм ушәнәсан, сөнөлөхсөне пәсмәсәр, вёсемпе тан пымалла. Сапла вара паян ёҗсөмпе килөшүллөн ют сёршывсене тухса сүрекенсөн, сакүнсөм пәсмәсәр, сүмра чикё урлә қасса сүремелли паспортсөм пулмалла. Кунта та сөнөлөхсөн вәркәшө тәтәшәх ушәнүсөм кёртсө тәрәт. Пирөн паянхи сәмах сөнө тапхәрти загранпаспортсөм (капла каласан вулакансөм лайәхрах әнланөс) тата вёсем төлөшөпө тухса тәрәкан ыйтусөм пирки. Кун пирки хәсәт вулакансөне Раҗсей Федерацияён Чәваш Республикнчи федераллә миграци службин управленийөн районти территория пункчөн паспортпа виза ёҗсөн специалистчө Оксана Валерьевна СМИРНОВА каласа парәт:

– Раҗсейре пурәнәкансөн пурнәс шайө ушәнәнә май загранпаспорт ыйтәвө тәтәшәх кун йөркине тухат. РФ Президентчөн 2005 сүлхи октябрөн 19-мөшөнчи Указөпе килөшүллөн халхы тапхәрәтә чикё урлә сүремелли сөнө паспортсөне (унти информациясөм электронлә носительсөм сөнчө) граждәнсен ирөкөпе 2006 сүлхи январөн 1-мөшөнчөн парәтпәр. Пәлханма кирлө мар, РФ Правительствин 1997 сүлхи пуш уйәхөн 14-мөшөнчи Постановленийөпе сирөплөтнө загранпаспортсөм вёсене сөннисөмпе улаштариччөн вайрах юлассө. Сөнө йышши паспортсөне илме ыйтса сьиннисөне Раҗсейре пурәнәкан тата вәхәтләх пурәнәкан Раҗсей Федерацияён граждәнөсенчөн йышәнәтпәр. Унчөнчи загранпаспортән вайра тәрәс вәхәчө тухман пулсан граждәнәна сөнө паспорт памастпәр. Анчах та Раҗсей граждәнәнө ёҗө-хөлө тәтәшәх (уйәхра пёрререн кая мар) ют сёршывсөне сүрөссипө сыхәннә пулсан, вәл

граждәнәна, дипломат е служба тивөсөсөм ыйтәкан паспортта илме право сүк пулсан, ёҗө яракан организаци ыйтнә тәрәх иккөмөш паспорт пама пултараҗсө. Анчах вәл паспортән сөрөкө те малтанхи паспортпа пёр вәхәтрах тухат. Сак паспортта илөкөнчөн пулса тухнә лару-тәрәва сирөплөтмө юлашки висө уйәхра уйәхсөрен пёрре е ытларах чикё урлә сүренине паләртнә паспортта кәтармалла.

Мөн пөлмелле-ха сөнө загранпаспорт илөкөнчө?

Малтанах вәл 18 сүл тултарнә сьин пулмалла. Унән анкета-заявлени сьирмалла пулат. Хысҗән 2500 тенкө патшаләх пошлени түлемелле. Хай тәтәшәх ёҗлекөн е вөрөненкөн вырәнәтән кадрсөн пайөнчөн сирөплөтнө ёҗ көнөкин копияө пирки манмалла мар. 35х45 мм висөллө төслө икө сән үкерчөк, сәр службөне вёслөне паләртнә сәр билө е – 18-27 сүлхисөмшөн – хайсөм пурәнәкан вырәнәти сәр комиссариатө-

нчөн справка, РФ граждәнәнө паспортчө тата унти 2,3,5,17,19 страницәсөн ксерокопийөсөм кирлө.

Сүл ситмен сәмрәксөм валли те савна өвөр хутсөмөх. Уйрәммән илсөн:

- ашшөн е амәшөн анкета-заявлени сьирни;

- 14 сүла ситменнисөмшөн 1200 тенкө, 14-18 сүлхисөмшөн 2500 тенкө патшаләх пошлени түлени;

- 14 сүла ситменнисөн суралнә хучө тата унән ксерокопийө, унән РФ граждәнствинө ёнөнтөрөкөн хушша хунә хучө;

- 14 сүл тултарнисөн суралнә хучө тата унән ксерокопийө, хай камне сирөплөтөкөн төп документ (паспорт);

- 35х45 мм висөллө төслө икө сән үкерчөк;

- саккунлә представителөн РФ граждәнәнө паспортчө тата 2,3,5,17,19 страницәсөн ксерокопийө кирлө.

2009 сүлхи декабрөн 21-мөшөнчө федераллә саккуна кёртнө ушәнүсөмпе кәсәлхи пуш уйәхөн 1-мөшөнчөн электронлә информациялө паспортсөн ёҗлөв вәхәчө пысәкланат. Вәл малашне 10 сүлләха пулө. Асәрхаттарса калатәп, унчөнчи паспортсөн вәхәчө 5 сүлләха пулнәччө. Сакна та паләртса хәвармалла. Сөнө загранпаспортсөне вунә сүлләха парәсчө пулсан, ют сёршыва тухакан ачашөн вәл обязәтәльнәй йөркөпе ача суралнәранпах кирлө.

Саккуна пәхәнәкансөмшөн ют сёршыва тухса кёрөсси те пысәк йывәрләх мар. Енчөн те хумхантаракан ыйтусөм пур пулсан, вёсен хуравне эсир пирөн патәмәрта төплөнрөх пөлме пултара-тәр. Пирөн тел.: 63-4-90.

01 пёлтерет, асәрхаттарат

Хуҗи сәләннә, хәни...

Ирөкө кайнә вут-сүләм шөлсөр. Вәл туххәмрах хай хысҗән шөл кәвар хәварса пурәнмалли сурт-йөрө, хушма хуралтәсөне, пурләха «илсе тухса» каят. Унран та ытларах инкөк вәл – пушарта сьинсөн пурнәсчө вәхәтсәр тәтәлни. Халө калани кашниншөнөх паллә, анчах пушар хуралөнчө тәрәкансөм час-часәх пулшәва вәскани кил-сурт хуҗисөм нумай чух пушар хәрүшсәрләх правилсөне пәхәнәманни сөнчөн калат. «Хөрлө автан» сунат сапма пусланин төп сәлтәвөсөм: усә сүләмә асәрханусәр пулни – 30 процент, электрприборсөне эксплуатациясөм правилсөне пәсни – 30 процент, ачәсөм шәрпәкпа выляни – 5 процент, кәмакәсөн юсәвсәрләхө – 25 процент. Халө илсе кәтарнә цифрәсөм сьинсөн пушар хәрүшсәрләх правилсөне пәхәнәсси сине пысәк тимлөх уйәрмалли пирки калассө. Апла пулин те...

Пуш уйәхөн 18-мөшөнчө 21 сөхөт төлөнчө районти 37-мөш номерлө пушар чәснө Апчар ялөнчи пёр пурәнмалли кил-суртра пушар тухни пирки пёлтерү ситет. Оперативлә йөркөпе инкөкпө көрөшмө сийөнчөх Муркашри 37-мөш номерлө пушар чәсөн көрөшөкөн КамАЗ автомашины, асәннә пушар чәсөн Мән Сөнтөрти уйрәм посчөн пушар хуралө тата «Моргаушская» чәх-чөп фабрикин пушарпа көрөшөкөн уйрәмө тухассө.

Пушарнәйсөм вырәнә ситнө сөре 1940 сүлта суралнә В. Павлова хуҗаләхөн пурчө талкишпөх сүләм тыткәнөнчө пулнә. Апла пулин те Апчар ферми сывәхөнчө пушар вәхәтнө валли пәхнә вырәнәтән шыв илеймен пушарнәйсөм Мән Сөнтөртөн шыв турттарса сүләмә ытти хуралтәсөм сине кума паман. Сапах та...

Пушара сүнтернө хысҗән пуртре пулнә арсынан пурнәсчө вәхәтсәр тәтәлни паллә пулчө. Ку вәл кәсәлхи 9 пушарти пёррөмөш сүхату. Пёлтөр сак вәхәтра пулнә 8 пушарта пёр сьин пурнәсчө те тәтәлманччө.

К. ПОПОВ,
районти патшаләх пушар надзорөн инспекторө.

Райадминистрацире

Пултаруллисөне – Хисөп грамоти

Нумай сүл хушши тәрәшса ёҗленөшөн район администрацийөн пусләхөн 2010 сүлхи февралөн 8-мөшөнчи 58 № йышәнәвөпе саксөне район администрацийөн Хисөп грамотипе наградаланә:

- Галина Ивановна НОДЫКОВАНА, Муркашри кирпөч завочөн хуралсөне;
- Регина Петровна БЫКОВАНА, Муркашри кирпөч завочөн садчикне;
- Владимир Витальевич ГРИГОРЬЕВА, Муркашри кирпөч завочөн водителне;
- Зоя Павловна ФЕДОРОВАНА, Москакасси ял тәрәхөн администрацийөн сәр учөчөн сөтелөн инспекторне.

Район администрацийөн пусләхөн 2010 сүлхи мартан 1-мөшөнчи 109 № йышәнәвөпе саксөне район администрацийөн Хисөп грамотипе наградаланә:

- нумай сүл хушши тәрәшса ёҗленөшөн тата обществәлә ёҗсөне активлә хутшәннәшән – Николай Леонидович ЗВОНКОВА, район администрацийөн капиталлә строительство, архитектура тата пурәнмалли сурт-йөрпө коммуналлә хуҗаләх управленийөн төп специалист-экспертне;
- служба тивөсөсөне чыслән пурнәсәнәшән тата ёҗсө ситөнүсөм тунәшән – Петр Петрович ПЕТРОВА, Муркашри 37-мөш номерлө пушар чәсөн пёррөмөш караул водителне.

РФ Пенси фондөнчөн хыпарлассө

Юлашки кун – мартан 31-мөшө

Ача амәшөн капиталө шучөпө пёр хут 12 пин тенкө түлөме ыйтса сьирнә заявленисөне йышәнәсси мартан 31-мөшөнчө вөҗленөт. Ку ыйтәва тивөсөтерме ыйтса сак кунран кая юлмасәр 2009 сүлхи 4-мөш кварталта иккөмөш е хысҗәнхи ача суратнә тата ача амәшөн капиталне тивөсөкөн кирек кам та пыма пултарат. Вёсен ача амәшөн капиталөн сертификатчө пулмалла.

Хәвәр сүмра паспорт, ача амәшөн капиталне тивөсөне ёнөнтөрөкөн сертификат, счөт реквизитсөм пирки банк панә справка пулмалла. Сирөн счөт сине икө уйәх хушшинчө 12 пин тенкө куҗарса парөс. Унна вара сөмьесөм кулленхи ыйтусөне татса панә сөрте уса курма пултарөс.

Паянхи кунә илөс пулсан, Муркаш районөнчө ача амәшөн капиталө шучөпө пёр хут паракан түлөвө 555 сөмьө илнө. Пётёмөшлө сүмма – 6,66 миллион тенкөлөх. Чәваш Республикне вара 16 пин сөмьөне яхән 191 миллион тенкө түлөнө. Түлөвө илөсси пирки Пенси фон-

дне ача амәшөн капиталөн сертификатчө пуррисенчөн 87 процентчө ытла заявлени сьирса панә.

Ача амәшөн капиталөпө уса курассин төлөр өнө вәл – сурт-йөр кредитчөсөне саплаштарма уса курасси. Ун валли ача 3 сүл тултарасса кётме кирлө мар. Районөпө ку төллөвөпө пётёмпе 58 заявлени пётёмөшлө 15,55 миллион тенкөлөх сьирса панә. Чәваш Республикне заявленисөм 2598 пулнә, пётёмпе 716 миллион тенкөлөх.

Савә та пёлтөрөшлө самант пулса тәрәт. 2010 сүлтан тытәнәс сөмьери иккөмөш е хысҗәнхи ача 3 сүл тултарчө пулсан, вёсем ача амәшөн капиталөпө висө төп өнпө уса курма пултараҗсө: пурәнмалли сурт-йөр условийөсөне лайәхлатма, ачисөне вөрөнтмө тата ача амәшөн ёҗ пенсийөн пухәнәкан пайөн висөне үстөрмө.

Пирөн районта 1 заявлени ача амәшөн капиталне аслә ачисөне вөрөнтмө уйәрасси пирки килчө. Республикне кун пек заявленисөм 5 пулнә. Чәваш Рес-

публикне илөс пулсан, ача амәшөн капиталне пурәнмалли сурт-йөр туянма уса курасси пирки 23 заявлени сьирса панә. Районта вара кун пек заявленисөм пулмарөс. Савәнпа пёрлөх ача амәшөн капиталне ёҗ пенсийөн пухәнәкан пайне үстөрмө хывакансөм те сүк.

Сүлте асәннә саккун 2007 сүлтан вәя көчө. Сак тапхәрәтә районти 640 ача амәшөн ача амәшөн капиталөн сертификатне панә. Чәваш Енпө вара кун пекисөм 19099 хәрарәм. Кусөм вёсем иккөмөш е хысҗәнхи ача суратнисөм, е усрава илнисөм.

2010 сүлта халәлөхө уса курманнисөм валли ача амәшөн капиталөн висө 343 пин те 378 тенкө те 80 пуспа таңлашәт. Уқса-тенкө сүммин пёр пайөпө уса курма ёлкөрнө сертификат хуҗисөнө юлнә сүммәсөнө инфляци үссө пинне шута илсө 10 процент үстөрөсө панә.

РФ Пенси фондөнчөн Муркаш районөнчө управленийө.